

Den norske
Rhododendronforening

Lapprosen

Medlemsblad Nr. 1/2005

8. Årgang

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Greta og Fredrik Akselsen	Eikeveien 5	4824 Bjorbekk
Anna Karin Breivik	Davanger	5310 Hauglandshella
Marie Fett	Solbrekka 1	5122 Morvik
Amborg Henriksen	Utkikken 17	4950 Risør
John Ingebrigtsen	Vegabergv. 36	4044 Hafrsfjord
Erna Kjørkleiv	Reisvoll	4560 Vanse
Gunnvor Nordland	Noredalen 210	4308 Sandnes
Line Håkenstad Ringstad		2054 Mogreina
Spektrum Reiser A/S	Kong Oskarsgt. 31	5017 Bergen

RHODODENDRONARTER FOR SALG

Jeg vil i løpet av 2005 komme i gang med salg av rhododendronplanter pr. post. Utvalget er i hovedsak villarter som en til vanlig ikke kan få kjøpt i Norge. De fleste er frøformert. Be om artsliste og annen info på epost: olejonnylarsen@hotmail.com

Ole Jonny Larsen,
Bergeplass 12, 6010 Ålesund
Tlf: 70140251

Fotos:

Forsiden: Vinner av fotokonkurransen: Ingvald Kyrkjebø.

Baksiden: Dette bildet ble nr. 2 i vår fotokonkurranse.
Fotograf Ingvald Kyrkjebø.

Innhold

Innholdsfortegnelse	.3
Lederens hilsen	.4
Medlemsmøte i Bergen	.5
Azaleans historia (Bladfällande Azaleor)	.6
Resultat fra fotokonkurransen	.13
Azalea til besvær	.14
Årsberetning Rhodo Sør	.18
Innkalling til årsmøte i Rhodo Sør	.19
Årsprogram Rhodo Sør	.20
Førjulsmøte i Rhodo Øst	.21
Medlemsmøte i Bergen i oktober	.21
Årsberetning Rhodo Øst	.22
Innkalling til årsmøte i Rhodo Øst	.23
Spørsmål og svar	.24
Bokmelding om to rhododendronhager	.26
Vårtur til Austerheim	.27
Tales of the Rose Tree – en annerledes bokomtale	.28
Lag dine egne rhodoplanter	.29
Oktobertur til Tysnes	.30
Lån meg! Om statistikk og bøker	.31
Rhododendrontur til Skottland	.32
Påmeldingsskjema til rhododendrontur	.33
De store plantejegerne. Ny serie!	.35
Styre og redaksjon, adresser	.39

Neste nummer av Lapprosen kommer i april 2005

Stoff til bladet må være redaksjonen i hende **innen onsdag 23. mars** og kan sendes til Den norske Rhododendronforeningen, Postboks 1325, 5811 Bergen.

Du kan også bruke e-post til redaksjonen (se adresser siste side). Bilder kan sendes som papirkopier, slides eller elektronisk som vedlegg til e-post.

Godt Nyttår.

Vi har hatt en ekstraordinær våt og mørk høst og vinter. Det har stadig vekk blitt meldt om nye nedbørsrekorder, og vi har nå gått over til å måle nedbøren i meter i stedet for i millimeter (over 1 meter siste 2 måneder). Det har imidlertid vært svært mildt. Rhododendronplantene står friske og grønne uten tegn til frostskafer. Jorden er gjennomvåt og foreløpig helt fri for tæle. Klosterklokker og krokus titter frem midt i Januar. Dersom årets klima skal vise seg å være "normalen" så står vi overfor et dramatisk klimaskifte. Vi har bare så vidt sett snurten av sola siden 2. juledag, så det er ikke så lett å se at vi går mot "lysere tider". Men faktisk er vi nå 4 uker forbi vintersolhverv, og det er bare 8 uker frem til vårjevndøgn. Torbjørn har for oss medlemmer bestilt ca. 150 Rhodo-planter fra Glendoick Garden som forventes levert ved påsketider. Det er bare å begynne å glede seg.

Medlemmene kan også glede seg til mange aktiviteter i foreningen, både i vest, sør og øst. Det blir Skottlandstur i vår med start fra Bergen den 15. april (Se prospekt og skjema for påmelding i bladet). I Bergen blir det formeringskurs den 5. mars (se annonse).

Som nevnt i forrige LAPPROSE blir årsmøtet avholdt i Bergen i helgen 21.-22. mai. Vi starter med en fellestur til Sogn lørdag 21. mai, og besøker Ingvald Austrheims Rhodo-hage på Kyrkjebø og Håkon Vangsnæs' planteskole i Nautsund (se annonse). Rhododendron-Sør og Rhododendron-Øst bekjentgjør også sine aktiviteter.

Styret har startet året med å invitere redaksjonen og lederne for Rhodo-Sør og Rhodo-Øst til et "utvidet styremøte" her i Bergen den 13. januar for å diskutere felles anliggender. Hovedtema var: Øking i utgivelse av LAPPROSEN fra 3 til 4 nummer pr år. Og: Opprettelse av en underavdeling "Rhodo-Vest" på samme organisatoriske nivå som Rhodo-Sør og Rhodo-Øst, med Den norske Rhododendronforening som paraplyorgan for de 3 underavdelinger (og eventuelt nye underavdelinger).

Det ble uttalt en uforbeholden ros til redaksjonskomiteen for LAPPROSENs faglige kvalitet og layout. På siste årsmøte ble det uttrykt ønske om en utvidelse til 4 nummer i året. Fra Redaksjonskomiteen ble det fremført at den p.t. ikke har tid og kapasitet til en slik økning. Dette må vi bøye oss for og være takknemlig for redaksjonens store innsats. Det ble fra redaksjonen etterlyst et medlem med teknisk innsikt og kunnskaper om bl.a. skanning av bilder. Det er bare å melde seg! Redaksjonen ønsker også mer skriveaktivitet fra våre medlemmer. Skriv om din favoritt rhodo, dine gode erfaringer eller dine problemer med rhodo-dyrkning etc.! Vedrørende etablering av en underavdeling Rhododendron - Vest var det betydelig divergerende meninger. Konklusjonen ble at Aktivitetsgruppen Vest inntil videre jobber i nær kontakt med Hovedforeningen, og at saken etter hvert lar modnes.

Friundervisningen i Bergen har i samarbeide med Den norske Rhododendronforening arrangert kurs om Rhododendron dyrkning flere ganger. Kurset gjentas i år som Kurs nr. 2490 "Rhododendron.", og starter 9. mars. Nærmere detaljer om kurset finnes i Friundervisningens kurskatalog.

I håp om tørrere og lysere tider i de kommende måneder hilser jeg **God Vår.**

Pål A. Skagseth

Medlemsmøte i Bergen

Vi har gleden av å invitere våre medlemmer og andre interesserte til medlemsmøte.

Tid: onsdag 23. februar 2005 kl. 1900

Sted: Det juridiske fakultet, UIB. (Gamle Dragefjellet skole), Magnus Lagabøters plass nr 1, Bergen. Inngang fra Gassverkstomten i Jekteviken. God plass til parkering her.

Program: Jørn Dannesboe fra Danmark kåserer og viser billedshow over **Samplanteringsvekster til Rhododendron.**

Jørn er lærer av yrke, men han har i mange år vært en ivrig hobbygartner. Han har blant annet gitt ut to flotte hagebøker: en om stenbed - og stenbedplanter, og en om "woodland" og sur jordsplanter. Ut fra dette materialet har han laget et billedspill med to prosjektører og skjermer.

Utflodning av rhododendron og andre surjordsplanter.

Entre kr. 50.00

Av hensyn til servering, ber vi om påmelding til vår sekretær Anne Lise Arnesen, innen 21. februar. Tel.job:55 58 95 14. Tel.priv: 55 90 17 51. e-post: Anne.Arnese@jurfa.uib.no

Vel møtt til en hyggelig kveld.

Hilsen Styret i Den norske Rhododendronforening.
Møtet arrangeres i samarbeid med Folkeakademiet

Bladfällande azaleor (subg. *Pentanthera*) och deras historia. Del 1.

Ved Svante Høge

Artikkelen er redaksjonelt noe forkortet, med forfatterens tillatelse.
Originalen er fra *Rhododendron*bladet nr. 2, 2004.

Inledning

Bland ulike typer av så kallade azaleor är de bladfällande arterna och deras hybrid-er de vanligaste i våra trädgårdar. Arterna växer vilt i Nordamerika, Östeuropa och Sydostasien, och när hybridiseringsepoken började infördes arterna till Europa, främst England, Belgien och Holland och, på grund av den historiska utvecklingen, indelas hybriderna i grupper.

Följande huvudgrupper med tillhörande arter och historik kommer jag att gå igenom:

Ghent-hybrider: av *Rh. viscosum*, *Rh. nudiflorum*, *Rh. calendulaceum* och *Rh. luteum*

Mollis-hybrider: av *Rh. viscosum*, *Rh. nudiflorum*, *Rh. calendulaceum* och *Rh. luteum* och *Rh. japonicum* (*Rh. molle* (*Rh. japonicum* från Kina))

Knap-Hill-hybrider: Kombination av Ghent-hybrider och Mollis-hybrider, ibland med inslag av *Rh. occidentale* samt

Exbury-hybrider: Kombination av Ghent-hybrider och Mollis-hybrider med mycket inslag av *Rh. occidentale*

Historik, införande till England.

Historien om hybrider handlar om införandet av azalea-arter till Europa. Det första trevande steget mot trädgårdsmässig odling av azaleor i den skandinaviska världen togs av Henry Compton, född 1632, i England för ca 350 år sedan. Han var till en början officer i armén men studerade också teologi och utnämndes till biskop i London 1675 med residens på Fulham Palace. Compton var inte speciellt skicklig som predikant men var ihärdig och vetgirig med särskilt intresse för botanik och trädgårdsodling. Med åren blev Fulham Palace berömt för den samling nya och sällsynta växter som Compton samlade där. 1686 blev han avsatt från sitt ämbete efter religiösa stridigheter med Kung Jacob II, men återinsatt i sitt ämbete igen när Vilhelm av Oranien kom till makten 1688. Som biskop i London var han också biskop över de nya nordamerikanska kolonierna och missionärerna där lydte under honom. En av dessa, i Virginia, var John Bannister, som vid sidan av prästämbetet sysslade med botanik. Han beskrivs som en mycket modig man som klarade sig gott trots många stridigheter med nybyggare och indianer. John Bannister var en stor gunstling hos Compton eftersom Bannister samlade in frö och växter till honom. På detta sätt infördes *Rh. viscosum* 1680 till England. Växten beskrevs 1690 av

Rh. viscosum. Foto Svante Høge.

Plukenet, en vän till Compton. John Bannister omkom under en fröinsamlingsstur då han störtade ner för en brant klippslutning. *Rh. viscosum* blev dock ej känd eller utbredd i England denna gång. För det första passade den ej in i den tidens trädgårdsstil, som var sträng och formell. För det andra dog Henry Compton 1713, och hans efterföljare på Fulham Palace var inte intresserade av parkens sällsynta växter. *Rh. viscosum* föll i glömska omgiven av ogräs och grönsaker.

Ca. 30 – 40 år senare uppstår på nytt ett samarbete mellan växtintresserade personer på ömse sidor av Atlanten. Den engelske partnern i detta samarbete var Peter Collison, född i London 1694. Han växte upp hos sina far- eller morföräldrar i Peckham, Surry, och intresserade sig som mycket ung för växter. Efter avslutad skolgång kom han in i faderns affärsverksamhet och sålde tyger och kläder, bl a till nybyggarna i de nordamerikanska kolonierna. Peter Collison sände ofta enträgna anmodningar om att skaffa frö och växter till sin agent i Philadelphia, men denne var inte särskilt intresserad. Agenten satte därför Collison i förbindelse med John Bartram, som var landsman och bodde nära det nuvarande New York. Det berättas att hans botaniska intresse blev väckt en morgon under en paus i plöjningen. Han fick då ögon på en tusensköna som plojen hade vält. Han tog upp den och studerade den noga. Efter det blev hans botaniska intresse väckt. Vad än orsaken kunde ha varit så blev i alla fall botanik hans stora hobby och senare hans levebröd. Bartram var en mycket ivrig frö- och växtinsamlare till Peter Collison, som i gengäld skaf-

fade honom litteratur till botaniska studier. De växter, som John Bartram insamlade, krukodlade han i två år innan de skeppades över till England, där Collison tog emot dem. En del av växterna kom till Collisons egen trädgård, och resten distribuerades till en mängd välbärgade sponsorer på olika platser i England till ett pris av 5 pund per planta. De pengar, som denna försäljning inbragte, gick till finansiering av John Bartrams expeditioner. Dessutom betalade Collison 10 pund årligen till Bartram för hans insats. Senare ordnade Collison så att Bartram blev utnämnd till kunglig botaniker och växtinsamlare med en årlig lön på 50 pund. John Bartram skall ha introducerat 116 nya arter och varieteter i England, däribland tre rhododendron. *Rh. viscosum* kom till Collisons trädgård i Surrey 1730, och *Rh. nudiflorum* introducerades 1734. Der finns vissa tvivel om den tredje arten, men förmodligen var det *Rh. calendulaceum*. Den fanns i alla fall i de områden som Bartram reste igenom. Peter Collison hade inte utrustning för eller kunskaper om förökning av det material som Bartram sände, men han fick kontakt med en duktig plantskoleman vid namn James Gordon. Han lyckades dra upp rhododendronplantor från frö och de nya plantorna trivdes bra. Det förhöll sig nämligen så att Gordon bodde i ett område med sur jord. Vid denna tid var man nämligen inte medveten om de speciella krav som rhododendron har på jordens surhetsgrad. På grund av växtintroduktionen blev Collison efter hand känd över hela England och hans kontakter nådde ända upp till hovet. Dessutom blev han medlem av botaniska sällskap i London, Berlin och Stockholm. Hans herrekiperingsaffär gick emellertid dåligt, därför att han inte passade den tillräckligt regelbundet på grund av sitt växtintresse. Med tiden blev han fattig och hade svårt att behålla sin egen trädgård. En natt 1768 inträffade en katastrof: några tjuvar stal alla hans sällsynta växter, däribland förmodligen *Rh. calendulaceum*. Att det således härskar en viss tvivel om introduktionen av denna art beror på denna stöld eftersom arten inte hann bli dokumenterad. Vid Peter Collisons död 1768 fanns således i England *Rh. viscosum*, *Rh. nudiflorum* och *Rh. calendulaceum*. Ingen av dessa arter blev emellertid allmänna eftersom de inte passade in i den tidens trädgårdsstil och de väckte heller inte något större intresse utanför en mycket snäv växtintresserad krets.

Historik, införande till Frankrike, Belgien och Holland.

Som tidigare nämnts introducerades förmodligen *Rh. calendulaceum* i England av John Bartram omkring 1735. Detta vet man dock ej säkert eftersom det inte finns någon beskrivning av plantan från denna tid. *Rh. calendulaceum*s naturliga växtområden är de områden där de mycket civiliserade Cherokee-indianerna höll till. *Rh. calendulaceum* var deras stamblomma (jfr. landskapsblomma) och de kallade den för "The Sky Paint Flower", ett namn, som står i nära förbindelse med en sägen om plantans tillkomst på jorden. Dessutom hade dessa Cherokee-indianer också en mycket vacker sägen om *Rh. viscosum*s tillblivelse. John Bartrams son William Bartram fortsatte i faderns fotspår som naturforskare. Han arbetade för Dr.

Fothergill i London. Hans arbete bestod i att framställa teckningar av flora och fauna och han introducerade endast ett fåtal växter. William Bartram fann och beskrev *Rh. calendulaceum* 10 maj 1776, men han insamlade varken frö eller planor. Det blev i stället fransmannen André Michaux, som fick äran av att introducera *Rh. calendulaceum* i Europa. Han brukade till en början en bondgård nära Versailles, men slutade med detta efter att hans fru dog i barnsäng 1770. Han hade efter detta inte lust att hålla på med jordbruk. Han började istället intressera sig för botanik och blev med åren väldigt kunnig, så kunnig att han blev knuten till Ludvig XVI trädgårdar som botaniker. Som ett led i detta arbete företog han många expeditioner bl a till Pyrenéerna och senare (1782) Persien, där han blev utsatt för ett allvarligt överfall. 1785 reste han till Nordamerika, där han nära New York etablerade en plantskola. Då han var utsänd av den franska regeringen, skulle han sända frö och växter till den botaniska trädgården i Paris och Rambouillet. Dessutom skulle han vidareförädla insamlade växter med tanke på att senare införa dem i Frankrike. 1786 insamlade Michaux således frö av *Rh. calendulaceum* och han lyckades dra upp plantor av dessa frö. Efter en mycket lyckad tid i Nordamerika, med många resor och insamlingar, återvände han 1797 till Europa med sina växter. I den Engelska kanalen kom hans skepp emellertid in i en stark storm och det strandade vid Hollands kust. Michaux förlorade nästan alla sina personliga tillhörigheter, men han lyckades rädda de flesta av sina växter och frö. Han fick använda mycket tid på att skölja växterna rena från salt och torka fröna. Han köpte så en liten vagn och en ponny för att dra vidare mot Paris. Då pengarna nästan var slut uppsökte han på vägen en välbärgad och växtintresserad vän i Louvin, Van Hulthem, som hade mycket nära kontakt med den botaniska trädgården i Ghent. Van Hulthem, vad man tror, övertalade Michaux till att ge honom en del olika frö, bl a av *Rh. calendulaceum*, ty om frö placerades och såddes på flera ställen var fortlevnaden av *Rh. calendulaceum* bättre säkrad. Det politiska läget i Frankrike vid denna tid var nämligen mycket instabilt och det var osäkert om Michaux skulle bli välkomnad i Paris med hänsyn till att hans arbete till största delen varit stöttat av Ludvig XVI som blev avrättad 1793. De fröportioner som Van Hulthem fick av Michaux delade han med intresserade vänner och den botaniska trädgården i Ghent, där *Rh. calendulaceum* blommade för första gången 1804. Michaux nådde i alla fall Paris med sin samling av amerikanska växter och frö och han fick lov att odla dem på en liten plats vid Rambouillet, där *Rh. calendulaceum* blommade 1806. Men glädjen varade ej så länge. Samlingen blev jämnad med marken för att ge plats åt grönsaksodling. Det var därför turligt att *Rh. calendulaceum* också var etablerad i Ghent. Här var växten emellertid också hotad att försvinna 1802, då Napoleon hade planer på att utplåna den botaniska trädgården för att ge plats åt "nyttigare" saker. Van Hulthem och några vänner tänkte emellertid ut en finurlig räddningsplan, som gick ut på att göra kejsarinnan Josephine intresserad av trädgården. Planen lyckades och kejsarinnan gick emellan och räddade trädgården. I Ghent fick *Rh. calendulaceum* stor betydelse

som pollen och frökälla för omkringboende växintresserade. En av dessa var en bagare som hette P.Mortier. Man vet inte mycket hur han levde utöver att han var mycket intresserad av växter och hybridisering. Han arbetade med sin hobby i djupaste hemlighet. Han lärde sig att få senblommande arter att blomma tidigare och hålla tillbaka tidigblommande och på detta sätt göra korsningar mellan olika arter. Innan vi kommer in på detta, skall vi ha in ännu en art på scenen, nämligen *Rh. luteum*.

Historik för *Rh. luteum*

Rh. luteum dyker – om än indirekt – upp på den historiska arenan år 400 f.kr. Efter olika politiska förvecklingar och mord rycker Kyros den Yngre med en stor här mot sin broder Artaxerxes II, kung i Babylon. Kyros föll och hans här blev slagen utanför Babylon. Xenophon organiserade det långsträckta och långvariga tillbakadragandet och berättar om detta i Anabasis. Här berättas också att soldaterna efter ett slag nära Trapetzunt tog krigsbyte, bl a honung. Efter de mycket långvariga strapatserna frossade många av de 10000 soldater av honungen. Några timmar senare var stora delar av denna här oförmögna att strida på grund av förgiftningssymptomer. Fienden visste dock inte om detta och utnyttjade inte tillfället att slå. Ca 400 år senare sätter historieskrivaren Plinius och läkaren Dioscorides denna händelse i samband med *Rh. luteum*, då det påstods, att denna planta var orsaken till att honungen var giftig. Den franske professorn i botanik, Joseph Pitton de Tournefort, född 1656, blev intresserad av Plinius' berättelse och reste därför år 1700 till områdena omkring Svarta Havet. Här fann han *Rh. luteum* och beskrev den, men tog ej planter eller frö med sig hem.

Införandet av *Rh. luteum* som trädgårdsväxt anser man istället att Peter Simon Pallas, född i Berlin 1741, gjort. Han var en vida berest naturforskare med många kontakter bland likasinnade i Holland, Belgien och England. År 1767 blev han av Katarina II kallad till en professur i St. Petersburg. Pallas företog ansträngande expeditioner till Mongoliet och Sibirien. Han reste år 1793 till Krim vid Svarta Havet och fann här *Rh. luteum*. Frö från olika lokaler sände han till många av sina växtvänner på olika ställen i Europa, bl a engelsmannen Thomas Bell i Brentford och plantskolan Lee & Kennedy i Hammersmith.

Det gick dock med *Rh. luteum* som med de tidigare introducerade amerikanska arterna: den väckte bara uppmärksamhet hos en mycket liten krets och det skulle ta mycket lång tid innan den blev känd i England. Vi skall ända fram till 1930 innan denna mycket vackra planta blev belönad av The Royal Horticultural Society.

Under perioden 1804 – 1834 gjorde P. Mortier många korsningar mellan *Rh. luteum*,

Rh. nudiflorum, *Rh. viscosum* och *Rh. calendulaceum*. Detta arbete blev grunden till en rad korsningar, som idag går under begreppet Ghent – hybrider.

Siste del av denne artikkelen kommer i neste nummer.

Vi viser noen eksempler på hybrider omtalt i dette og neste nummer.

Ghent-hybrid
Rh. 'Narcissiflora'
Foto Svante Høge.

Mollis-hybrid
Rh. 'Radiant'
Foto Svante Høge.

Knap-hill-hybrid
Rh. 'Satan'
Foto Svante Høge.

Exbury-hybrid
Rh. 'Golden
Sunset'
Foto Svante Høge.

Fotokonkurransen har fått en vinner!

En tidlig morgen i atelieret til Fotograf Hans Jørgen Brun: fotografen selv, journalist Margunn Ree Michelsen fra Bergens Tidende og undertegnede står ivrig bøyd over bilder som ligger utover et stort bord. Lysbordet blir lite brukt, det var få dias. Ganske snart plukker vi samstemt ut vinneren – det var ingen tvil, det var enstemmig og helt suverent. Og fotograf Brun sier: – vi har en sikker vinner! Som også tar 2. plassen!

Dette bildet falt juryen for.

Ingvald Austrheim har med sine fire bilder fra Kyrkjebø vunnet en overlegen seier i Lapprosens fotokonkurranse. Bildene viser rhododendron i sitt mest fullkomne element, nemlig inne blant skogens trær og busker – som vi vil få se det, vi som drar til Kyrkjebø under foreningens kommende årsmøte i Bergen, den 21. mai. Fotograf Brun sier følgende om bildet som vant: Det er en fin rytme i dette bildet. Oppbyggingen av bildet fungerer godt, det er tatt i halvt motlys og har i tillegg et 'overraskelsesmoment' – nemlig en rhodohage midt inne i en skog!! Ingvald har skrevet følgende om bildet: Nært sees lys rosa yakushimanum frøsådd, så 'Taurus', og 'Scintillation'. Gul Rh. *luteum* til venstre og 'Goldkrone' og 'Saffrano' lengst borte.

Andre plassen gikk til bildet som viser vei inn i skogen og rhodohagen – her forteller Ingvald at det er 'Grumpy' som står nærmest, så 'Kimbeth' og 'Diadem'. Den rosa midt i bildet Rh. *vernicosum* og *wardii* (kremhvit) – begge disse er frøsådde. Bak dem skimtes Rh. *oreotrephe*s. Se bildet på siste side. 2. premie er gitt av Foto Kuntsen og er fremkalling av en neg. film.

Redaksjonen sender en velfortjent takk til alle dere som hadde sendt inn bilder – og håper at de forhåpentligvis er kommet vel hjem igjen. Gratulerer nok en gang til Ingvald som fikk et flott Olympuskamera i premie, en premie gitt oss fra Ur og Foto i Bergen. Vi takker hjertelig for den sjenerøse gaven til foreningen vår!

Anne Tafjord- Kirkebø.

Asalea - til besvær.

Ved Per M. Jørgensen

Det er få spørsmål innen *Rhododendron* det kan bli så mye uro og spørsmål omkring, som om bruken av ordet asalea. I forrige hefte gir Gunnar Bernler til kjenne sitt syn på saken, som nok trenger et tillegg først og fremst når det gjelder det historiske og praktiske.

Det historiske

Navnet Azalea er det Linné som er mester for. Det kommer fra det greske ordet azaleos som betyr tørr, noe som virker merkelig på oss. Men Linné brukte navnet først

Figur 1

(i 'Flora lapponica' 1737) på grepplyng (*Loiseleuria procumbens*)(Fig.1) som vokser på tørre rabber, en plante som på engelsk fremdeles heter 'trailing azalea' (og dessuten førte han selveste lapprosen dit). Linné skilte slektene *Rhododendron* og *Azalea* på antallet støvbærere (ett av hovedelementene i hans nye system), der *Azalea* har fem (Fig.2) og *Rhododendron* ti støvbærere. I 'Species Plantarum' (1753) inkluderer han seks arter i slekten (se fig.3), og her finner vi opprinnelsen til alt senere rot.

Dette er en salig blanding av elementer, men inndelingen har intet med at artene er løvfellende eller ikke. Dette siste kan nok tilbakeføres til Gronovius som i sin 'Flora Virginica' fra c.1740 bruker Linnés system og plasserte to amerikanske løvfellende arter (med fem støvbærere) der. Og da navnet *Azalea* senere skulle typifieres valgte to amerikanere pussig nok dessverre den første arten som Linné nevner, *Rh. indicum*, som på tross av navnet er japansk og en nær slektning av *Rh. simsii* (se nedenfor, fig. 4).

Systematisk sett er ingen av disse karakterene noe å stole på. Dette med bladfelling er en tilpasning til klima, og antallet støvbærere varierer for meget, oftest i multipler av fem, og på tvers av andre, viktigere trekk, som hårtype, kromosomtall etc. Så etter hvert som man har arbeidet med den store og vanskelige slekten *Rhododendron*, har man gitt opp begge disse karakteristika som viktige for systematikken. Det er først nå som man kan studere kromosomene i detalj, at det endelig ser ut til å være mulig å få grep på hovedtrekkene.

Det praktiske

Oppi i dette rotet har det festnet seg en folkelig tradisjon for bruken av betegnelsen asalea (av og til med z, noe som er ukorrekt på norsk i følge Språkrådet), hovedsakelig på bladfellende arter og sorter innen underslekten *Pentanthera* (altså de med fem støvbærere) for våre hager (Fig.3). Jeg skulle nok ønske at den populære bruken begrenset seg til dette, men vi har en annen nesten like sterk tradisjon for å kalle en potteplante som ofte blir innført fra Belgia juletider, også for asalea. Botanisk sett er disse hovedsakelig krysninger og former av *Rhododendron simsii* (i senere tid med adskillig flere arter innblandet), som tilhører underslekten *Tsutsusi*, der også *Rh. indicum* hører. Denne har svært lite botanisk å gjøre med foregående underslekt (*Pentanthera*). Men fordi noen av disse har fem støvbærere og er delvis løvfellende, er de dessverre blitt kalt japanske (eller enda verre, eviggrønne) asalea, hvorav noen kan brukes utendørs hos oss.

Figur 2

Det siste ord?

Den populære bruken av navnet asalea har ikke basis i dagens systematiske oppfatning av slekten, men er dessverre en levning av fortidens misforståelser. Navnet *Azalea* anvendes ikke i botaniske arbeider lenger, så hvis man ønsker å være så korrekt som Bernler, må man gi opp bruken av navnet asalea i dagligtale også i rhododendronkretser og bruke de vitenskapelige betegnelsene i stedet. Derimot må gartnere og hagesentre siden det er innarbeidet og uavhengig av den systematiske utviklingen, kunne selge hageasalea, japanske asalea og juleasalea, eller hva man nå pleier å kalle dem, hvis disse betegnelsene forstås av kundene, på samme måte som meloner selges som frukt, enda de botanisk sett er bær.

AZALEA.

- indica.* 1. AZALEA floribus subsolitariis, calycibus pilosis.
 Chamærhododendron exoticum, amplissimis floribus lil-
 liaceis. *Breyn. prodr.* 1. p. 23.
 Cistus indicus, ledi alpini foliis, floribus amplis. *Herm.*
legab. 152. t. 153. *Raj. bist.* 1895.
 Tifutini. *Kampb. amara.* 845. t. 846.
Habitat in India. ♪
- pontica.* 2. AZALEA arborca. †
 Chamærhododendros pontica maxima, mespili folio,
 flore luteo. *Tournef. cor.* 42. *Buxb. cent.* 5. p. 36. t.
 69.
Habitat in Ponto, Trapezunte. ♪
- lutea.* 3. AZALEA foliis ovatis, corollis pilosis, flaminibus
 longissimis.
 Azalea ramis infra flores nudis. *Gron. virg.* 21.
 Azalea scapo nudo, floribus confertis terminalibus, fla-
 minibus declinatis. *Hort. cliff.* 69.
 Azalea crecta, foliis ovatis integris alternis, flore luteo
 piloso præcoci. *Cold. ebor.* 25.
 Cistus virginiana, periclymeni flore ampliori minus o-
 dorato. *Pluk. mant.* 49.
Habitat in Virginia. ♪
4. A-

PENTANDRIA MONOGYNIA. 151

4. AZALEA foliis margine scabris, corollis piloso-glu-
 tinosis.
 Azalea ramis infra flores foliosis. *Gron. virg.* 21. *Cold.*
ebor. 24.
 Cistus virginiana, flore & odore periclymeni. *Pluk. alm.*
 106. t. 161. f. 4. *Catesb. car.* 1. p. 57. t. 57.
Habitat in Virginia. ♪
5. AZALEA foliis adspersis punctis excavatis. *lapponica.*
 Azalea ramis compositis subrectis. *Fl. suec.* 171.
 Azalea maculis ferrugineis subtus adspersa. *Fl. lapp.* 89.
 t. 6. f. 1.
Habitat in Alpibus Lapponiæ. ♪
6. AZALEA ramis diffuso procumbentibus. *Fl. lapp. 90. procumbens.*
 t. 6. f. 2. *Fl. suec.* 170. *Hall. helv.* 416.
 Chamærhododendros lupina ferruginea, thymi folio,
 alpina. *Bocc. mus.* 2. p. 64. t. 53.
 Chamæcistus serpyllifolia, floribus carucis. *Baub. pin.*
 466.
Habitat in Alpibus Europæ. ♪

Figur3

FIGURTEKSTER

Fig. 1. Grepplyng, Linnés opprinnelige asalea. Foto: K.Fægri i Jotunheimen 1970.

Fig. 2. *Rh. luteum* der de fem støvbærerne tydelig viser hvorfor dette er en *Azalea* i Linnés system. Foto: H. Johannesen i Muséhagen, Bergen c.1980.

Fig.3. Linnés behandling av slekten *Azalea* på sidene 150-151 i 'Species plan-
 tarum' (1753).

Av overskriften ser vi at slekten er plassert blant de med fem støvbærer og en støvvei. Artene er tydelig markert med tall og epitete tilføyet i kursiv, i margen. Noen vil kanskje stusse ved at *A. lutea* er oppgitt fra Virginia i USA, men dette dreier seg om den amerikanske arten som i dag kalles *Rh. periclymenoides*, mens vår *Rh. luteum* hos Linné heter *A. pontica*.

Fig. 4. *Rh. simsii*, fotografert av Sidney Clarke i Edinburgh botaniske hage (fra Davidians bok 'Azalea'.

Figur 4

Årsberetning 2004 for Den Norske Rhododendronforening, avdeling Sør.

Det sittende styret ble valgt på årsmøtet onsdag 22. oktober 2003, i Arendal.

Styret har bestått av:

Audun Arne	leder
Vidar Olsen	kasserer
Pernille Alvestad	sekretær
Ovin Udø	styremedlem
Lis Herlofsen	styremedlem
Gudrun Arne	styremedlem

Varamedlemmer, valgt på ekstraordinært årsmøte 28.04.04. i Arendal:

Kristin Mollestad
Frode Harnes

Valgkomite: Lisa Beck, Mona Klemmetsen.

Revisor: Knut Gjermundsen.

Det har vært avholdt 4 styremøter i perioden, ett i 2003, og 3 i 2004.

Avdelingen har pr. 02.12.04 85 medlemmer.

Aktiviteter gjennomført 2004:

Frøformeringskurs hos Inga Olsen. Morsomt og lærerikt. Mange håpefulle nysådde sliter seg gjennom denne vinteren og ser fram til et par nye cm. neste vår.

28.04 Ekstraordinært årsmøte i Rhododendron Sør. Nye vedtekter for Den Norske Rhododendronforening Avdeling Sør ble vedtatt.

29/30.05 Rhododendron Sør var vertskap for Årsmøtet i Den Norske Rhododendronforening, med utgangspunkt på Myren Gård. Styret takker komiteen for organisering og gjennomføring av et omfattende, interessant og vellykket program rundt årsmøtet. Fyldig referat fra alle arrangementer i Lapprosen nr. 3, 2004.

Hagevandring hos Dagfinn Tveito, Arendal. Dette var åpent for publikum, og godt besøkt av interesserte, også utenfor rhodo-kretsen.

En planlagt rundtur i Grimstad Planteskoles 3 avdelinger måtte dessverre avlyses. Mange interesserte var fremdeles på sommertur, og for andre kom det for brått på. Vi forsøker igjen, litt ut i september.

Høstmøte på kommunehuset på Frikstad, Kristiansand. Foredrag m/lysbilder ved Harald Olav Aksnes, Gimle Planteskole,

Nordheimsund. Kun 17 fram møtte, men de som kom fikk godt utbytte.

04.10 Kurs hos Vidar Olsen, Saltrød, stiklingsformering av grunnstamme til podekurs i 2005. Denne dagen blåste og regnet vekk helt ekstremt, så kun 4 standhaftige kom helskinnet fram. Det blir en del grunnstammer, håper vi.

Representasjon: Leder ble invitert til møte med avdelingsrepresentanter og styret i DNR i Bergen 31.01.04. Meget vellykket, både faglig og sosialt.

Samarbeid: Leder har vært invitert til strategimøter i Aust-Agder Hageselskap. På siste møte høsten 04 hadde Inga Olsen lysbildeforedrag om frøformering, og Audun informerte om foreningens arbeid. Dette har resultert i nye medlemmer, at Audun er invitert til å holde rhodo-foredrag i Hageselskapet Arendal og Risør, samt at foreningen stiller med stand på Hageselskapet Risørs høstmarked. Vårt årsprogram settes også inn i Hageselskapets program.

For styret i Den Norske Rhododendronforening avdeling Sør
Audun Arne

Innkalling til Årsmøte i Den norske Rhododendronforening, avdeling Sør.

Tid: Onsdag 9. mars 2005 kl. 19.00

Sted: Agder Naturmuseum og Botaniske Hage, Kristiansand.

Program:

1 Årsmøtesaker: Årsberetning, regnskap og budsjett, innkomne forslag, valg, fastsettelse av tidspunkt for neste årsmøte.

2 Podekurs: Se detaljer i årsprogrammet.

3 Kaffe, kaker, utlodning. Bytte, salg.

4 Gjennomgang av årsprogrammet for 2005.

Saker som ønskes tatt opp på årsmøtet må være styret ihende senest en uke før møtet.

Audun Arne, leder.

Årsprogram 2005 for Rhododendron Sør

- 09.03.05 **Årsmøte avdeling Sør.** Agder Naturmuseum og Botaniske Hage kl. 19.00. Årsmøtesaker – se innkalling annet sted i Lapprosen.
- Podokurs.** (Nevnt i 2004-programmet). Vidar og Audun har satt 20-30 stiklinger av Cunningsham's White som grunnstamme til kurset. Disse vil koste kr. 20,- pr stk., til foreningen. Ta med stikling/årsskudd av rhodo (ikke blomsterknopp) til poding
- 11.-14.05 **Rhododendron-uke** hos Lundberg hagesenter og planteskole, Saltrød. Stand, informasjon, demonstrasjoner, plantetilbud, tilbud om kurs og hagevisninger på lørdagen. Annonseres.
- 19.05 **Hagevandring hos Mona Klemmetsen**, kl. 18.00. Frammøte for ukjente: Harebakken, Arendal kl. 17.40. Ta med grillmat og drikke. Plantebytte, salg.
- 21 – 22.05 **Årsmøte i Den norske Rhododendronforening i Bergen.** Vil bli nærmere annonsert av hovedforeningen
- 27.-29.05 **Tur til Gøteborg.** Besøk i Botanisk hage, etc. Ta kontakt med Rhododendron Sør, v/Lis Herlofsen, tlf. 38 09 57 63
- 11.06 **Dagstur/vandring hos Vidar Olsen** i Fyresdal. Vidar har en naturperle i Fyresdal, og der har han hundrevis av rhodoer rundt omkring. De som ønsker å være med tar kontakt med Audun/Gudrun tlf. 37094940, eller Vidar 37030075.
- 10.09 **Rundtur hos Vagn Kristensens** produksjonsanlegg i Grimstad. Dette er en av Nord-Europas mest moderne karplanteskoler, med flere hundre tusen planter – alt i potter. Spesialfelt er herdige planter som passer nordisk klima og barske forhold. Ta kontakt med Rhododendron Sør, tlf. 37094940.
- 06.10 **Medlemstreff.** Kommunehuset på Frikstad. Veien til Høvåg, v/Frikstad kirke. Tema er stiklingsbytte, med stikking, repetisjon og opplæring etter behov. Ta med navnerkede stiklinger i plastposer. (Årsskudd uten blomsterknopp.)

**Ta vare på programmet. Legg det på et lurt sted.
Ta det frem ofte, så du ikke går glipp av noe.
Hilsen Styret i DnR, avd. Sør**

Førjulsmøte i Den norske rhododendronforening, avd. ØST.

Ved Turid H. Bergerøy

17.november samlet snau 30 rhododendronvenner seg til møte på Ås hotell for å runde av 2004-sesongen med en god middag og trivelig fagprogram. Lederen gjennomgikk de arrangementene vi har avholdt i 2004 før Madeleine von Essen holdt foredrag og viste lysbilleder om enkelte historiske hage- og parkanlegg generelt, før hun tok for seg rhododendronsamlingen til Astrupfamilien på Risholmen i Østfoldskjærgården. Dette passet utmerket fordi avd. Øst nettopp i juni hadde hatt en av sine fagturer dit ut. Foredragsholderen fokuserte mye på kombinasjonsmuligheter mellom stauder, nåletrær/ nålebusker og nettopp rhododendron.

Neste foredragsholder var Arnfinn Nypan som i ord og bilder øste av sine egne rhododendronerfaringer både i sin lille byhage i Fredrikstad og fra sitt landsted ved Iddefjorden. Han ga oss mange praktiske råd om hvorledes man kan "bygge opp" vekstvilkår for surbundsplanter hvor utgangspunktet ellers er dårlig. Han filosoferte ellers litt rundt temaet *gleder* ved å interessere seg nettopp for levende plantemateriell. Nypan benyttet også anledningen til å reklamere for fine utenlandsturer som Den norske Rhododendronforening hadde arrangert i løpet av de siste årene.

Medlemmene ble ansporet til å være med på slike turer i framtiden og ellers til å være med på hovedforeningens årsmøter hvor det alltid er hyggelig og fine fagprogram. Til slutt ønsket vi hverandre *God vinter!* Det første snøfallet i vårt distrikt kom nettopp denne kvelden og gjorde at mange hadde hatt problemer på veiene for å nå møtet.

Medlemsmøte i Bergen

ble holdt på Bjørgvin videregående skole, onsdag 10. oktober 2004, hvor vi fylte hele lærerværelset. Programmet var demonstrasjon av arter i seksjonen Taliensia, dels som lysbilde- foredrag ved Per M. Jørgensen, dels som se-føl-og-lukt-opplevelse ved hjelp av ekte smågreiner av artene, innsamlet og nøye merket av Terhi Pousi. Mange spørsmål og livlig diskusjon. Vi hadde nesten følelsen av å være på ekskursjon i Arboretet på Milde. Til naturstemningen bidro også store mengder planter i lokalet, medbragt til utlodning og salg. Dessuten fikk vi se lysbilder fra årsmøtet i Kristiansand, koselige sommerminner fotografert og vist av Anne Tafjord-Kirkebø. (Ref. G.J.)

Årsmelding for Den norske rhododendronforening avd. Øst

Ved Turid Bergerøy

Den norsk rhododendronforening avd. Øst ble reetablert primo januar 2004.

På det tidspunktet sognet ca. 60 personer av foreningens totale medlemsmasse til avd. Øst. Følgende interimstyre ble etablert: Turid H. Bergerøy,(kontaktperson), Arnfinn Nypan og Sveinung Skjold.

Som startkapital fikk vi følgende fra hovedforeningen: Kr.3000.00 som startgebyr, samt kr. 2900.00 som overført kontingentandel. Interimstyret har hatt 7 styremøter.

Vi har invitert til følgende møter/befaringer/arrangementer:

Sonderingsmøte på NLH/Ås med foredrag av P.A. Pedersen og Sveinung Skjold 26.januar. Befaring til rhododendronsamlingen på NLH/Ås og til Roger Karlsens samling i Hvitsten 1.juni. Befaring til Astrups rhododendronsamling på Risholmen, Onsøy, Fredrikstad 10.juni. Befaring til Ringstad Planteskole, Gjøvik 25.september. Førjulsmøte på Ås hotell med middag, foredrag av Madelene von Essen og Arnfinn Nypan 17.november.

Vi har invitert til felles plantekjøp for våren 2005 (v/Arnfinn Nypan), og har ellers bidratt med noe stoff til Lapprosen. Vi har tatt kontakt med alle fylkeshagelagene i vårt distrikt for å bekjentgjøre vår eksistens. Videre har vi skrevet innlegg til programårboken til Hageselskapet Østfold.

Vi har også tatt kontakt med NLH/Ås om et event. studentprosjekt/oppgave om rhododendron tilpasset vår del av landet.

**Du må vite hvilken havn
du er på veg mot,
skal du få tak i
vinden som kan
føre deg dit.**

Marcus Annaeus Seneca (55 f. Kr. – 40 e. Kr)

Innkalling til årsmøte og fagprogram for Den norske rhododendronforening avd. Øst

Årsmøtet holdes i Potetkjelleren, Røed gård, Jeløy; Moss

lørdag 23.april kl.11.00.

Etter årsmøtet vil familien Mamen ta oss med på omvisning i hovedbygningen og parkanlegg/kulturlandskap (tidl. presentert av Toppen Bech i ”Herskapelig”).

Deretter vil man kunne benytte kafeteriaen på stedet til lett bevertning.

Sett av datoen! Medlemmene i avd. Øst vil få nærmere detaljer om årsmøtet/arrangementet tilsendt.

Hilsen interimstyret.

Redaksjonen minner om vår lille, uhøytidelige
Hachmann – favorittavstemming! Har du en
Hachmannfavoritt hører vi gjerne fra deg. Så veldig omstendelig behøver du heller ikke svare. (Se omtale i forr. nr.).
Svar kan sendes redaksjonen på e-post eller til vår adr.

Spørsmål og svar - Spørsmål og svar

Under spørsmål og svar legger vi inn to meldinger fra medlemmer; den første er en kommentar fra Vidar Olsen i Rhodo Sør om en krysning har gjort. Hør bare:

Foto Vidar Olsen

Dette er en hybrid jeg venter meg mye av. Den er frøsådd og foreldrene er "Scintillation" x "Carmen", og har blomstret med meget store klaser siden den var liten. Vil forsøke å stiklingsformere den. Hvis ikke det går må den podes som siste alternativ. Siden den er frøsådd med 2 hybrider som foreldre finnes det ikke maken i verden og det er jo litt koselig det også. Men målet i foreningen vår håper jeg vil være at hvis noen får fram noen spesielt pene planter ved kryssing så hadde det vært interessant om materialet kunne deles med flere. Hvis det passer må du gjerne sette dette bildet i lapprosen. Jeg setter veldig pris på bildene i bladet, så jeg håper også andre gjør det. Etterhvert håper jeg at noen skjønnheter fra Fyresdal vil se dagens lys. Er litt spent på noen gule kryss.

Og det er vi og! Håper du gir oss noen ord når så langt kommer!

Hilsen red.

Spørsmål og svar - Spørsmål og svar

Og fra Jakob Roalkvam Fisketjøn 7, 4237 Suldalsosen har vi fått følgende innspill: Godt nytt år!

I Lapprosen nr 3/2004 s. 26 stiller Ingeborg Ødegaard spørsmål knytt til mistrivsel på rhododendron med lyse/fargelause blad. Redaksjonen ser bort fra skadedyr da innsendaren ikkje har sett nokon.

Særleg fordi ikkje angripne blad ser friske ut, ville eg sett ein gong til etter skadedyr. Min hovudmistenkte er nemleg rhododendrontege (Stephanitis rhododendri - Lace Bug). Det kan vere minst to grunnar til at tegen ikkje er observert:

a) Observasjonen er gjort før klekking i juni.

b) tegen har "beita ferdig" og flytta seg til neste blad.

Dersom det er mykje brunt på undersida av angripne blad, kan det også vere eit teikn på teger. Då bør ein leite vidare på undersida av svakt angripne blad etter ei flat, grå fluge på 2-4 mm. Tegen er vanleg og såleis omtala i mykje av rhododendron-litteraturen, til dømes omfattande i H.E.Reiley "Success with Rhododendrons and Azaleas" s. 126. Tegen spreier seg seint i starten, men kan truleg bli ei vesentleg plage hjå oss ettersom ho vissnok manglar naturlege fiendar.

Over ein periode på snart ti år har eg bygt opp ei etter måten stor rhododendronsamling på Suldalsosen i Ryfylke. Til nyleg har eg ikkje observert nemnande skadedyr eller sjukdomsproblem, men må tilstå at eg nok må ha "sove i timen" i to tre år i høve til teger. Særleg leitt var det å fastslå at ei av dei flottaste blomsterplantene i hagen - 'Fantastica' - var så hardt angripen at eg såg det tryggast å gjere kort prosess. Når eg så saumfer plantesamlinga etter tegespor ser eg at fleire av yakyschimanum-hybridane utan særleg indument og eksemplara av Grandiflorum synest attraktive for tegen. På artar/hybridar frå Fortunea-seksjonen, williamsianum og arter/hybridar med indument ser eg derimot ikkje spor av teger.

Rhododendrontege - fyrstikken viser størrelsen.
Foto Anne Taffjord-Kirkebø.

I følge litteraturen skal det vere forholdsviss kurant å bekjempe tegen med vanlege skadedyrmiddel. Innan klekkinga i juni vil eg difor vere klar til angrep. Det ville vore kjekkast om ein kunne ta opp kampen utan kjemiske midlar. Om ein likevel må ta kjemien i bruk, er det best med tilgjengelege midlar som i minst mogleg grad skadar andre organismar og som kan skaffast og brukast utan sprøytesertifikat. Det ville vore fint om redaksjonen kunne formidle andre sin kunnskap og erfaring med dette.

Bokmelding om TO RHODODENDRONHAGER

Ved Per M. Jørgensen

M. von Essen 2002: Risholmen, Heddys hage, 110 s.

J. Moscoso 2004: Sofieros rhododendron, Signum Forlag 178 s.

Dette er bøker om to parker/hager skapt av to initiativrike kvinner, Heddy Astrup og kronprinsesse Margareta av Sverige. Begge hadde en drøm om en vakker park, men sistnevnte fikk ikke oppleve resultatet pga sin altfor tidlige død; hennes arbeid ble imidlertid slutført av mannen, den senere Kong Gustav VI Adolf av Sverige, som kom til å bli spesielt opptatt av Rhododendron.

Heddy Astrup overlevde sin mann og assosierte seg med Landbrukshøyskolen og Odvin Reisæther. Sistnevnte forstod straks at Risholmen var velegnet for Rhododendron og gikk i gang med forsøk av de mest hardføre sortene. Dette har gitt meget vakre og interessante resultat som vi får ta del i både i vakre bilder og tekst. Boken beskriver meget mer enn dette og går i liten grad inn på enkeltsorter og deres karakteristika, men er mer opptatt av helheten, noe tittelen også gir bud om. Der er riktignok til slutt en liste over de sorter som er plantet, men merkelig nok nevnes (med ett unntak) de ikke så spesifikt i tekst og bilder, hvilket ville ha vært verdifullt for oss rhodoholikere. I listen omtales også en for meg ukjent art som heter Rh. yakushimanushimanum (som nok er et feiltrykk, selv om det repeteres ti ganger!)

Boken om Sofiero fokuserer på de forskjellige arter og sorter, slik tittelen lover. Den er således av mer direkte interesse for dem som søker kunnskap om Rhododendron. Det er virkelig imponerende å se hva man har fått til så langt sørøst i Skandinavia. Boken har, foruten generelt stoff, en gjennomgang av arter og sorter der disse beskrives relativt utførlig med data om navn og voksekrav, samt deres opprinnelse og plantetidspunkt. Det er meget verdifullt med denne klare dokumentasjon som er spesielt viktig for de eldre kultivarene der det har vært slurvet utilgivelig i mange andre parker og samlinger, slik at det i dag er svært vanskelig å orientere seg i det eldre sortimentet. Her ligger bokens største verdi, i alle fall for meg, og likeledes for parken, foruten det estetiske og demonstrasjon av hardførhet hos arter og sorter. Der er, som alltid i slike bøker, noen mindre skjønnhetsflekker som jeg nesten ikke synes det er verd å omtale. Men for dem som er opptatt av korrekthet, vil jeg nevne et par unøyaktigheter: det var ikke Kingdon-Ward som først oppdaget Rh. wardii (en vanlig misforståelse); det var en fransk jesuittmisjonær, men Ward var den første som innførte den i dyrking. Artsepitetet cinnabarinum er heller ikke et gresk ord for drageblod, men et latinsk adjektiv som gjenspeiler fargen på blomsten,

sinober (gulrød) som hos kvikksølvulfid, men ordet har i følge et etymologisk leksikon en språklig drageblodsrot lenger øst (i persisk). Dette er pirk som på ingen måte ødelegger opplevelsen av boken.

Begge er vakre, lesverdige bøker som Rhododendronforeningen har fått i gave til sin boksamling på Bergen Offentlige Bibliotek, så det er bare å sette i gang lesingen og bli inspirert. Bruk gjerne fjernlån!

VÅRTUR TIL AUSTERHEIM 21 Mai

Vi reiser på hagebesøk til Ingvald Austrheim på Kyrkjebø, på returen besøker vi Håkon Vangnes sin planteskole på Nautesund.

Dette er en tur som blir gjennomført med transport i private biler og ferje over Sognefjorden ved Oppedal-Lavik.

Turen opp til Ingvald er beregnet til ca 2,5-3 timer fra Bergen. Retur via Håkon i Nautesund med handlemuligheter i planteskolen, videre med ferje fra Sløvågen – Mongstad og retur over Lindås til Bergen.

Ønsker du mer informasjon, kontakt Jan Valle på tlf.56351782 eller Jan Rune Hesjedal på e-post: jan.rune.hesjedal@online.no

Møtested: Parkeringsplassen ved IKEA i Åsane. Kl. 08:45.
Her organiserer vi felleskjøring for de som ønsker dette.

Ta med niste, og godt humør.
Hilsen Aktivitets gruppen i Vest.

Tales of the Rose Tree

En bokomtale med to anmeldere,

Gerd (først) og Per M Jørgensen (til slutt):

Jane Browns *Tales of the Rose Tree, Ravishing Rhododendrons and their Travels Around the World*. London 2004, ISBN 0-00-712995-5

En mer enn tre hundre sider tykk sak med mange bilder i farger og svart-hvitt.

Boken er tilegnet rhododendron-hatere, står det, i håp om at de skal komme på bedre tanker. Forfatteren er da selvsagt rhododendron-elsker og beskriver plantene med stor kjærlighet. Hun personifiserer, kaller en rhododendron for 'hun', ikke 'den', og bruker uttrykk som man ellers bruker om mennesker, f eks 'å pare seg' (mate) og at de foretar en reise, som i undertittelen, også om planter. Dersom man har problemer med resten av undertittelen, 'ravishing' f eks, kan man regne med forstyrrelser videre i lesningen. Ellers er det en utmerket måte å lære flere superlativiske ord om rhodoer, noe vi jo trenger når den verste begeistring rammer oss, og vi befinner oss i engelskspråklige omgivelser og finner at 'beautiful' ikke strekker til! Men det kan bli litt for søtt og dikke-dikkete, for meg i hvert fall, og forvirrende å avgjøre om fortellingen holder mål: jeg er ikke vant med å bli servert kalde fakta på varme tallerkener.

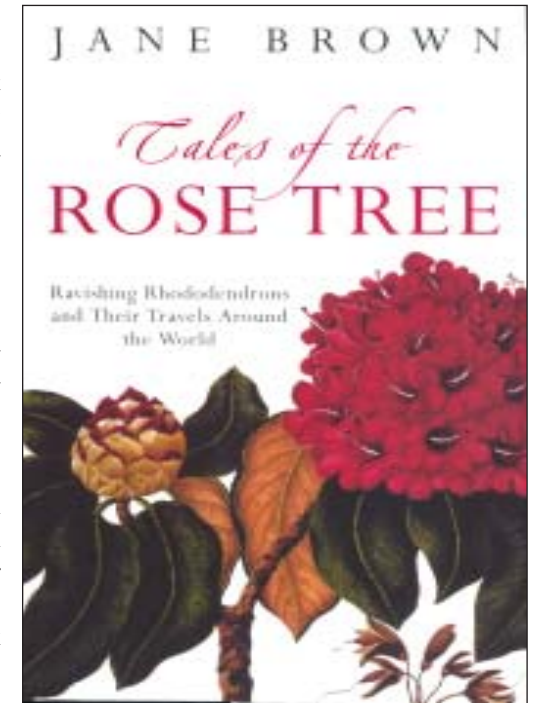
Allerede tittelen på boken viser jo at boken er en samling fortellinger, 'Eventyr om rosetreet'. En del av bildene viser rhododendron brukt som kunstnerisk inspirasjon, d v s ikke nødvendigvis vitenskapelig korrekt. Kan den da samtidig være faglig grei og god? Den har bakerst i boken sidevis med forklarende noter og henvisninger til omfattende faglitteratur, fire sider om bildene, og index, d v s innholdsfortegnelsen, er 14 sider. Der kan man slå opp 'indumentum' f eks og så lete lenge på s 11 etter forklaringen, men den finnes. Boken er avgjort engelskfokusert og også de fleste engelske konger (!) står i index, sammen med en stor mengde rhodopersoner. Det er i skildringene av disse oppdagelses-pionererne som det blir virkelig engasjerende lesning, og jeg tok meg i mange "å, er det sånn det henger sammen" og liknende, helt 'un-put-downable' altså! Dessuten kan man finne artige forklaringer med religiøse tanker, f eks at budda-troende helst ikke graver i jorden, for ikke å forstyrre jordens pust, eller ånd, kalt 'qi', og derfor bruker potter og krukker i stedet.

Nå vil jeg spørre den profesjonelle om hva nytt boken tilfører – omvendelsesprosessen fra hater til elsker? – , og om hvorvidt den er faglig tilforlataelig, for her er jeg i villrede.

Fagmannen sier at der ikke er så mange direkte faglige feil i teksten, men at den påtatt blomstrende stilen leder til mange omtrentligheter, og er ikke til noen hjelp for å forstå emnet. Iblant kan man faktisk undre om forfatteren helt har forstått selv.

Hun oversetter f. eks. uten videre navnet *Rhododendron* med rose-tre og reflekterer ikke over at det kan bety rosablomstret busk, og bruker flere steder plass på å diskutere ikke-problemet rhododendron-navnet.

Akkurat som man ikke skal dalte med barn når ting skal forklares så er det ikke å anbefale å omvende rhododendronhatere på denne måten- altså et bomskudd. Best er de historiske skildringene, selv om de er svært britisksentrert. Morsomt er historien om tilblivelsen av The British Rhododendron Society, som var en rikmannsklubb der den fattige Rosie Mangles såvidt fikk innpass, hun som hadde samtidens mest eksklusive samling.

LAG DINE EGNE RHODODENDRONPLANTER ! KURS PÅ MILDE

Kurs i formering og stell av rhododendron. Kurset inneholder 3 ulike temaer:

1. Poding ved Daniel Torsvik
2. Frøformerings ved Jan Rune Hesjedal
3. Stell og Dyrking ved Torstein Borg

Vi tar med hjem planter og frø vi har sådd, for videre kultur.

Kurset holdes på **Arboret Milde 5. mars 2005**.

Vi begynner kl.11.00 og regner med å avslutte ca kl.15.30.

Pris pr. deltaker er kr.150.-

Påmelding til Terhi Pousi tlf. 55229508, eller e-post: terhi.pousi@bot.uib.no

Ta med niste, og godt humør.

Oktoberturn til Tysnes

Ved Gerd Jørgensen

Været var så skjønt at det føles umulig å skrive 'høst', men visst var det frost på bakken om morgenen søndag 10.oktober. Solen varmet oss hele dagen, som startet hos Charles Lunde. Han sier selv at han begynte med et hus og en ganske ordinær villahage, men nå, etter 18 år, ser vi at det er i ferd med å bli et miniarboret.

Den opprinnelige vegetasjonen har ofte måttet vike plassen for stiklinger av favorittene våre, men de kjempestore eineerne på oppsiden av innkjørsveien står som majestetisk kontrast til *Rhododendron* på nedsiden med myke former og løfter om blomster. Eiendommen ligger østvendt og går ned mot et lite vann. Et belte med gran skal vekk og gi plass til flere unge rhodoplanter.

Vi trår varlig i nybrots marken, for det er ikke alltid at stiklingene står godt beskyttet av en gammel trerot. Kvist og ris ligger igjen på skogbunnen. Det gir næring og bunndekke og stubbene fungerer også som varseltegn for husets barn når de leker i 'hagen'.

Neste stopp er hos Torstein Borg på Tveit. Det ligger også østvendt, men mot fjorden og med ravnens og ørnens fjell som effektiv bakgrunn. Været var stille og ingen av oss kunne gå glipp av fuglelivet eller årstidens fargespill i solen.

Slektsgården hans har gått fra jordbruk til rhodobruk og det aller meste av *Rh.* fins representert. Torstein er 'på fornavn' med alle sine planter da han forteller oss om dem og vi deler hans irritasjon over hjortebukken som klødde av seg geviret sitt på en lovende.

Sult og tørst glemmer man lett hvis man er rhodoentusiast, men verten vår hadde forberedt både det ene og det andre, ikke minst en hvit dame i strl XXL til 30+ personer med påskriften 'Rhododendron i eitt og alt' og blomster i marsipan! Etter spisepausen fortsatte rhodovisningen til nye og gamle marker på sørsiden av huset.

Og som om ikke dette var nok, ble det plantebytte som finale. Lokalavisen fikk også sitt og vi hadde alle fått vårt i stort monn.

LÅN MEG – LES MEG!

Ved Gerd Jørgensen

Bøkene står i hyllene på biblioteket og roper etter å bli tatt med hjem. Vi har fått fersk statistikk om Rhododendronboksamlingen vår fra biblioteket som viser at oktober og desember er måneder med NULL utlån, både i 2003 og 2004. Men er det ikke rart; straks det livner i hagene, tar utlånstallene til å stige.

Det er likevel ganske beskjedne tall vi snakker om. I forrige nummer av Lapprosen finner man hele listen med 25 titler. I dette nummeret står omtale av tre nye til samlingen, og flere kommer til hele tiden:

M. von Essen: *Risholmen, Heddys hage*

J. Moscoso: *Sofieros rhododendron*

Wilson, Karen, *Rhododendron with Camelias*

Bernler: *Sågen, en bohusslänsk rhododendronpark*

Brown: *Tales of the Rose Tree*

År 2003 kom seg 52 rhodobøker ut av hyllene, men i 2004 bare 35.

En god indikasjon på at vår lille kampanje faktisk virket er at november i fjor, dvs 2004, hadde et betydelig større utlån enn året før: 8 mot 1! De av oss som var innom ble nesten rørt over hvor innbydende de flinke bibliotekarene hadde dekket opp en miniaturløsning med bøker om yndlingsplanten vår og brosjyrer om Rhododendronbyen Bergen. Dessverre kunne vi også legge merke til at en og annen student lot seg friste, men bare til å slå seg ned ved dette bordet for å lese vanlig pensum, og derved uærbødig skyve vekk de nydelige bøkene. Kanskje de likevel kikket litt i en rhodobok og ble litt interessert? Og, gled dere: i april kommer det info på nettet, www.bergen.folkebibl.no om Rhododendron og Bergen, har vi blitt forespeilet.

Alt i alt var 2003 et bedre utlånsår, med nærmest febrilsk aktivitet i mai: 18 bøker lånt! Hvilke mest-lånte bøker dreier det seg da om? Askjærs danske om 'surbundplanter' holder førsteplassen fremdeles. Lindqvists tilsvarende på svensk er også mye lånt, men ingen av de 'lokale', Gilberg eller Jørgensen, har fått lufta seg i det siste. De står kanskje allerede i hjemlige bokhyller? *The Rhododendron story*, utgitt av The Royal Horticultural Society er godt synlig i tabellen men er jo en virkelig underholdende lesebok, blant alle typiske oppslagsbøker. *Frank Kingdon Ward's Riddle of the Tsangpo Gorges* er også en slik opplevelsesbok som noen har oppdaget. Selv på tysk leses det gjerne: *Rhododendron- und Azaleenzüchtung in Deutschland, Teil II*, og flere lange ord i navnet til tross.

Ja, vintermørket egner seg fortreffelig til opphold innendørs under leselampen. Ta umiddelbart kontakt med biblioteket!

Rhododendrontur til Skottland 15. – 24. april 2005.

Vår Rhododendrontur til Skottland starter fra Bergen fredag den 15. april kl. 1100 med M/S Jupiter med ankomst Newcastle lørdag 16.april kl. 1200. Fra Newcastle går turen med egen buss til Edinburgh, hvor vi har første overnatting.. Søndag 17 april besøker vi Edinburgh Botaniske Hage på formiddagen . Etter en lunsj i restauranten (ikke inkludert) går bussturen videre til Inverness for 2. overnatting. Mandag 18.april besøker vi den veldig flotte hagen Inverewe garden, som ligger på nord-vest kysten av Skottland. Etter en lunsj i hagens resturant (ikke inkludert) går turen tilbake til Inverness for 3.overnatting. Tirsdag 19.april kjører vi sydover mot Oban. Underveis besøker vi Docfour Garden, spiser lunsj i Fort William (inkludert) og kanskje besøker vi Achnacloch Garden før ankomsten til Oban, hvor vi bor i 3 netter. Onsdag 20.april og torsdag 21 april besøker vi flere flotte hager, blant annet Arduaine Gardens, Crarae Gardens med flere. Fredag 22.april går turen østover mot Edinburgh. Underveis besøker vi Glenarn Garden ved Helensburgh. Lunsj i hagen (inkludert). Lørdag 23.april, etter den siste overnatting i Skottland, besøker vi på formiddagen Glendoick Garden. Etter en lunsj (inkludert) i nærheten av Glendoick garden , går turen raskeste veg til Newcastle for avreise med M/S Jupiter kl. 1900, for ankomst Stavanger søndag 24.april kl 1430, Haugesund kl 1700 og Bergen kl 2115.

Pris for turen blir kr. 9.500,-. Dette beløpet vil dekke all transport med båt og buss, overnattinger i 2-mannslugar på MS Jupiter, og i dobbeltrom ved alle hotellovernattinger, skotsk frokost og middager ved alle overnattinger i hotell, 4 felles lunser og inngangspenger til alle besøkte hager. Tillegg for singellugar og for enkeltrom på hotellene vil være kr. 2.400,-

Det er plass til 30 personer på turen. Påmelding til Pål A. Skagseth, Snekkevikv. 82, 5239 Rådal. **Påmeldingsfrist 20. februar.** Vennligst benytt vedlagte Påmeldingsskjema.

Påmeldinger vil bli registrert kronologisk etter mottak, og de første 30 påmeldte vil omgående få beskjed om at de er deltakere på turen. Innbetaling av et depositum kr. 1.200,- innen 28.februar. Giroblankett vil bli tilsendt. Resten av kostnadene skal innbetales 1 måned før avreisen. Dersom det blir færre enn 20 påmeldte, vil en måtte vurdere å avlyse turen.

Telefonhenvendelser kan skje til Pål A. Skagseth, telf.55 22 64 35, helst på kveldstid.

Påmeldingsskjema for Rhododendrontur april 2005.

Navn: .....

Adresse: .....

Telefon nr .....

E-post: .....

Reiser sammen med

Navn: .....

Adresse: .....

Kan bo sammen med Navn: .....

Adresse: .....

Ønsker enerom på hotell: .....

Ønsker singellugar på M/S Jupiter.....

Dato:.....

Underskrift: .....

Sendes til: **Pål A. Skagseth, Snekkevik v.82, 5239 Rådal**

Påmeldingsfrist: 20. februar 2005.

Østlandets største utvalg i Rhododendron med over 150 forskjellige sorter og alt hva man ellers trenger til hagen

SALG OG LEGGING AV
FERDIGPLEN

SALG AV
JERNBANESVILLER

UTFØRER KREATIVE HAGEANLEGG
30 ÅRS BRANSJEERFARING

BLOMSTERGÅRDEN FOSS HAGESENTER, RØYKEN
HURUMVN. 11 31 28 49 56 - www.fosshagesenter.no

Åpent hv.d. 9.00-19.30 - Lørd. 9.00-17.00 Sønd. 11.30-17.00

- der hagefolk møtes

DE STORE PLANTEJEGERNE. Del 1

Redaksjonen takker Ole Jonny Larsen for at vi får trykke denne serien med spennende portretter av plantejegere som han har plukket frem. Noen kjenner vi, og noen vil være mer ukjente for mange av oss. Kanskje denne artikkelserien vil inspirere til videre lesing? Red. har ikke sjekket opplysningene i denne serien og står følgelig ikke inne for korrektheten av det som fortelles.

Ill. foto av Frank Kingdon – Ward, som blir omtalt senere i serien.

Ved Ole Jonny Larsen

Lapprosens lesere skal i en serie artikler få stifte nærmere bekjentskap med noen av de mennene (for det var bare menn!) som ofret år av livet sitt og i blant livet selv, for at vi kan nyte de hageplantene vi i dag tar for gitt. Mange av dem var først og fremst rhododendronsamlere, og det ligger i sakens natur at vi i Den Norske Rhododendronforening er mest opptatt av disse, men i denne serien skal vi også omtale noen av de samlerne som samlet andre planteslekter som vi har glede av – de høye trærne som gir skygge til og de lave bunndekkerne som kryper under våre kjære rhododendronbusker.

Det er vanskelig å sette seg inn i forholdene de tidlige plantejegere levde og virket under. En reise til Østen midt på 1800-tallet kan ikke sammenlignes med en tilsvarende reise i dag. Unge menn måtte regne med fra to til fire års fravær fra hjemlandet og eventuell familie. Reisen gikk med seilskip rundt Afrika og tok minst fire måneder. Og da var de bare kommet til kysten. Transporten videre innover i Kina eller India var slett ingen søndagsutflukt, og plantesamlerens liv hang ofte i en tynn tråd på grunn av generell mistro fra innbyggerne. De var utsatt for tyveri, overfall og annen trakassering, i blant med døden til følge. Men også klimaet, sykdommer og maten kunne gi europeerne store problemer i den fjerne Østen eller i Amazonas kvelende klima. De som angrep europeere kunne nok være rene banditter med bare fortjeneste for øye, men en skal også huske at den generelle fattigdommen lett kunne drive mennesker til angrep på de tilsynelatende rike fra Vesten. Og ikke minst må en ha den britiske kolonialismen med maktovergrep og langvarig utplyndring i tankene. Plantesamlere var for kinesere og indere representanter for kolonimakten, og det gjorde ikke saken bedre at mange av dem oppførte seg nettopp slik også.

Det er ikke tilfeldig at så godt som alle de kjente plantesamlerne var britiske. Imperiet strakte seg over store deler av verden, så i alle fall i teorien reiste de i " eget land". Koloniadministrasjonen hadde et juridisk system som til en viss grad kunne beskytte engelske borgere, og engelsk språk var anvendelig på deler av reisene, i alle fall i noen av byene. Tradisjonen med å "hente hjem" rikdommer fra koloniene

var en gammel skikk som plantejegerne førte videre. På den annen side var De Britiske Øyer full av store hage- og parkanlegg, både private og offentlige, med eiere som gjerne ville bruke penger på å skaffe seg botaniske sjeldenheter. Få andre land kunne vise fram et lignende ”marked” for planter. Og nevnes må også den sterke akademiske tradisjon på de engelske universitetene. Ved siden av innsamling av frø og planter gjorde de fleste plantejegerne nitide opptegetninger og observasjoner underveis og produserte et rikt herbariemateriale av høy kvalitet som det forskes på den dag i dag. Mange av dem var egentlig faglige allroundere. De samlet generelt fra naturen, det være seg planter så vel som dyr, fugler, insekter og mineraler. For noen var planteinteressen rein botanikk der beskrivelse av nye arter og herbariesamling var det sentrale. Andre samlet levende planter for å bringe hjem til hjemlandets hager, i de aller fleste tilfeller til England. Forskjellen var at de første samlet ”rått og råte” og i store mengder, mens de siste vurderte plantens hageverdi før de tok den med seg.

Hagebruket er eldgammelt og har vel eksistert i de fleste bofaste kulturer etter at de kom opp på et visst sivilisasjonsnivå. Slik sett har sikkert personer lett etter nye planter flere steder rundt på kloden og for ulike oppdragsgivere. I vår forståelse av ordet ”plantejeger” avgrensner vi oss i denne serien til personer som hentet nye planter hjem til hager i *Europa*. De var vitenskapsmenn, profesjonelle samlere for rike mennesker, ansatte i store planteskoler, rene eventyrere – begrepet plantejeger dekker det meste, ofte passer flere av betegnelsene på en og samme person. Felles for dem alle er at vi bør være takknemlige for det arbeidet de la ned. Uten dem hadde hagene våre være langt fattigere og mindre mangfoldige enn de er i dag.

JOHN TRADESCANT (? – 1638)

Av Ole Jonny Larsen

Tradescant vokste opp i en planteskolefamilie i nærheten av London på slutten av 1500-tallet. Han må ha vært svært talentfull, for gjennom livet var han gartner for Lord Salisbury, hertugen av Buckingham, kong Charles 1 og flere andre notabiliteter. Det ga høy status blant sosieteten å kunne presentere sjeldne og eksotiske planter, men tilgangen var begrenset. Stort sett var det sjøfolk som brakte hjem planter fra fjerne land, meget usystematisk og under tilfeldige og stort sett elendige transportforhold. Lord Salisbury, eller Sir Robert Cecil som han egentlig het, var en av de første som satte i gang en mer systematisk innsamling av planter fra utenfor Englands grenser. Naturlig nok gikk ikke de første innsamlingsreisene lenger enn til kontinentet. Han sendte John Tradescant rundt i franske og hollandske planteskoler for å kjøpe nye planter. Lorden fikk nye stoltheter å vise fram og John fikk tent reiselysten og sansen for det nye og spesielle.

I juni 1618 satte Tradescant kurs for Russland sammen med sin nye arbeidsgiver,

Sir Dudley Digges, ene og alene med det for øye å finne nye planter til Digges hage. Turen gikk nordover langs norskekysten og de gikk i land i nordlige Russland der elva Dvina renner ut i havet. De samlet bærvekster, ville roser, stauder (bl.a. den enorme og eksotisk utseende kvit nyserot, *Veratrum album*), nåletrær og løvfallende trær. Absolutt mest inntrykk gjorde lerketreet som til da var ukjent i Storbritannia.

Allerede denne tidlige ekspedisjonen fikk oppleve noen av de vanskene som har vært plantesamlerens utfordring gjennom alle tider: hard natur, uvær og livsfare, uforstandige medhjelpere, tyveri og vanskelig transportforhold for levende planter. Tross dette kom mange nye arter hele og friske fram til de engelske hagene.

John Tradescant gjorde også en suksessrik reise til Middelhavslandene med et skip som egentlig skulle bekjempe pirater! Fra denne turen brakte han også mange planter hjem, særlig løkplanter som raskt ble populære og ble spredt utover blant hagedyrkerne. De siste årene av sitt liv brukte han til å bygge opp sin egen hage og private museum med en etter datidens målestokk enorm plantsamling foruten andre merkelig gjenstander han hadde brakt hjem fra reisene sine.

Plantefamilien Tradescantia er oppkalt etter John Tradescant. Dette er flotte stauder som kan dyrkes i Norge. Selv fikk han aldri se dem, for de vokste i Nord-Amerika, og så langt kom John Tradescant aldri.

Maleri av John Tradescant c. 1570-1638

JOHN TRADESCANT Jr. (1608 – 62)

Av Ole Jonny Larsen

Tradescant den yngre ble oppdratt i farens ånd, men fikk i tillegg også en akademisk utdannelse. Han valgte Amerika som sitt samleområde og dro i 1637 til Virginia. Ved siden av planter skulle han også samle smådyr og annet fra naturen. En av de viktigste plantene han fant var storrobinia (*Robinia pseudoacacia*), et tre som i dag dyrkes som gatetre i de fleste byer lenger sør i Europa. Han samlet også kanadaliljen og tulipantreet. Det som likevel må sies å ha hatt aller størst betydning av far og

Storrobinia.

sønn Tradescants arbeid er frambringelsen av Londonplatanen. Treet som er en krysning mellom to platanarter oppsto tilfeldig i farens hage der en ny art som junior fant i Amerika (*Platanus occidentalis*) ble plantet ved siden av den tidligere kjente arten orientplatan (*Platanus orientalis*). Avkommet viste seg ideelt som gatetre og preger i dag totalt Londons gatebilde. (Mange turister fra Norge tror det er lønnetrær, men se på barken og fruktene!)

Barken til Londonplatan.
Foto Lars-Åke Janzon

Tradescant Jr. gjorde senere nye turer til den nye verden både i 1642 og 1654. Alle plantene han samlet inn sendte han hjem til faren som så formerte dem opp og formidlet dem ut til engelske hager og parker. I dag kan en si at far og sønn Tradescant totalt endret det engelske kulturlandskapet og egentlig også hager og parker i de fleste sentraleuropeiske land.

Etterskrift:

Far og sønn Tradescant med familie flyttet til Vauxhall på 1600tallet hvor de bygget opp en stor samling av ikke bare planter, men også mye annet som junior hadde samlet på sine mange reiser. De ble oppsøkt av andre vitenskapsmenn og samlere, en av disse var Elias Ashmole med frue. De ble snart gode venner, men vennskapet fikk en brå slutt da Elias fikk John Jr. til å skrive over et skjøte på samlingen til seg – hvor det sto at han skulle få samlingene som gave! Historien vil ha det til at John var blitt godt sjenket før dette skjedde, og da han var edru igjen, rev han i stykker skjøtet. Men Elias var jurist, så vel som vitenskapsmann og samler, og i rettsaken som fulgte, fikk han medhold. Det var kun to forbehold; at han ikke skulle overta samlingen før etter at hr. og fru John Tradescant var døde. Nå døde John like etter rettsaken, men fruen levde noen år. Elias flyttet inn i nabohuset for å holde nøye oppsyn med 'sin' eiendom og plaget fru John ganske mye. En dag fant de henne død i svømmebassenget, tilsynelatende hadde hun tatt livet sitt, men derom ble det snakket mye... Så fikk da Elias endelig samlingene, men noen år etter overlot han dem til universitetet i Oxford og dette, som ble kalt *The Ashmolean Museum*, ble i 1691 det første offentlige museum i England. Du finner det i George Street, Oxford. En liten del av Tradescantsamlingen befinner seg i andre etasje, sammen med Ashmoles egen samling.

PS. Ikke alle akademikerne ved universitetet i Oxford var like imponerte over Ashmoles samling. Selv om den ble kalt *the elaboratory* (herav laboratory) ble den raskt omdøpt til *the knick-knack-atory*...

(anne t-k)

Styrets sammensetning

Leder

Pål A. Skagseth, Snekkeviksv. 82, 5239 Rådal. tlf 55 22 64 35.

e-post anto-sk@online.no

Sekretær

Anne Lise Arnesen, Sydnesgt.1, 5010 Bergen tlf 55 90 17 51

e.post Anne.Arnese@jurfa.uib.no tlf jobb 55 58 95 14

Styremedlemmer

Aud Danielsen Lyngveien 53, 5101 Eidsvågneset. tlf. 55 25 61 53

epost: Aud.Danielsen@jur.uib.no - telefon jobb 55 58 95 60

Olaf Hammersland, Hammerslandgrenda 62, 5251 Søreidgrend tlf. 55 12 06 81

Jan Rune Hesjedal, Lepsøyeneset 106, 5216 Lepsøy tlf. 56 30 61 19

Varamedlemmer

Terhi Pousi, Mildev. 116, 5259 Hjellestad tlf. 55 22 95 08

Turid Bergerøy, Voldskogen 7, 1580 Rygge tlf. 69 26 08 45

Audun Arne, Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk. tlf. 37 09 49 40

Leder Rhododendron Sør

Audun Arne, Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk. tlf. 37 09 49 40

Interimstyre Rhododendron Øst

Turid Bergerøy, Voldskogen 7, 1580 Rygge tlf. 69 26 08 45

Frøforvaltere

Torstein Borg, 5694 Onarheim tlf. 53 43 50 77

Jan Valle, 5912 Seim. tlf. 56 35 17 82

Internettredaktør

Vidar Winsnes, e-post : viwins@online.no

Vår internettadresse er: www.rhododendron.no

Utgiver av Lapprosen:

Den norske Rhododendronforening, Postboks 1325, 5811 Bergen

I redaksjonen:

Redaktør Anne Tafjord-Kirkebø

Tlf. 55 95 21 21, e-post anne@brage.biz

Anne Rieber

Tlf 55 31 02 16, e-post anrieb@online.no

Gerd Jørgensen

Tlf. 55 28 36 85, e-post gerd.jorgensen@sensewave.com

